

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF PERSONS CARRYING OUT OPERATIONAL ACTIVITIES

Козленко О.О., к.ю.н.,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності,
Одеський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: 0009-0005-7749-3717

В статті досліджено адміністративно-правовий статус осіб, які здійснюють оперативну діяльність. Зростання злочинності, зокрема транснаціональної, кіберзлочинності, шпигунства та тероризму, розвиток інформаційних технологій і цифрових засобів спілкування значно розширює поле для злочинних дій, що вимагає нових підходів до здійснення оперативної діяльності. У цих умовах особливо важливим стає чітке правове визначення їхніх прав і обов'язків, а також відповідальності за їхні дії, що дозволяє забезпечити ефективне протистояння злочинності та водночас захист прав людини. Особи, які здійснюють таку діяльність, повинні мати достатньо прав і повноважень для ефективної боротьби однак ці повноваження повинні бути чітко обмежені та регульовані законодавством, щоб уникнути порушень прав громадян. Оперативна діяльність включає в себе сукупність заходів, спрямованих на виявлення, попередження, припинення кримінальних правопорушень, а також забезпечення безпеки громадян. Ця діяльність здійснюється спеціальними підрозділами органів Національної поліції, Служби безпеки України, НАБУ, ДБР та інших правоохоронних структур, які мають визначений правовий статус, повноваження та обов'язки. В умовах інтеграції України до європейської спільноти, необхідно адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів, що стосуються захисту прав людини та організації діяльності правоохоронних органів, зокрема в контексті кіберзахисту та боротьби з транснаціональною злочинністю.

Зроблено висновок, що дослідження адміністративно-правового статусу осіб, які здійснюють оперативну діяльність, має ключове значення для забезпечення належного функціонування правоохоронної системи в Україні. Правильне визначення прав та обов'язків оперативних працівників, їхня відповідальність, чітке правове регулювання та ефективний контроль за їхньою діяльністю сприятимуть збереженню правопорядку, запобіганню злочинності та забезпеченню безпеки громадян. У результаті впровадження запропонованих рекомендацій можна значно покращити ефективність та законність діяльності оперативних підрозділів, що в свою чергу сприятиме стабільності та розвитку правової держави.

Ключові слова: оперативні підрозділи, статус, адміністративне право, права, обов'язки, правоохоронна система.

The article examines the administrative and legal status of persons who carry out operational activities. The growth of crime, in particular transnational, cybercrime, espionage and terrorism, the development of information technologies and digital means of communication significantly expands the field for criminal activities, which requires new approaches to the implementation of operational activities. In these conditions, a clear legal definition of their rights and obligations, as well as responsibility for their actions, becomes especially important, which allows to ensure effective resistance to crime and, at the same time, protection of human rights. Persons carrying out such activities should have enough rights and powers to fight effectively, but these powers should be clearly limited and regulated by legislation to avoid violations of citizens' rights. Operational activity includes a set of measures aimed at detecting, preventing, stopping criminal offenses, as well as ensuring the safety of citizens. This activity is carried out by special divisions of the National Police, the Security Service of Ukraine, NACB, IBI and other law enforcement structures that have a defined legal status, powers and duties. In the context of Ukraine's integration into the European community, it is necessary to adapt national legislation to international standards related to the protection of human rights and the organization of law enforcement activities, particularly in the context of cyber protection and the fight against transnational crime.

It was concluded that the study of the administrative and legal status of persons who carry out operational activities is of key importance for ensuring the proper functioning of the law enforcement system in Ukraine. The correct definition of the rights and duties of operatives, their responsibility, clear legal regulation and effective control over their activities will contribute to maintaining law and order, preventing crime and ensuring the safety of citizens. As a result of the implementation of the proposed recommendations, it is possible to significantly improve the efficiency and legality of the operational units, which in turn will contribute to the stability and development of the rule of law.

Key words: operational units, status, administrative law, rights, duties, law enforcement system.

Актуальність дослідження: Адміністративно-правовий статус осіб, які здійснюють оперативну діяльність, є вкрай актуальним в умовах сучасних викликів у сфері національної безпеки, боротьби зі злочинністю та дотримання прав людини. Зростання злочинності, зокрема транснаціональної, кіберзлочинності, шпигунства та тероризму, розвиток інформаційних технологій і цифрових засобів спілкування значно розширює поле для злочинних дій, що вимагає нових підходів до здійснення оперативної діяльності. У цих умовах особливо важливим стає чітке правове визначення їхніх прав і обов'язків, а також відповідальності за їхні дії, що дозволяє забезпечити ефективне протистояння злочинності та водночас захист прав людини. Особи, які здійснюють таку діяльність, повинні мати достатньо прав і повноважень для ефективної боротьби однак ці повноваження повинні бути чітко обмежені та регульовані законодавством, щоб уникнути порушень прав громадян.

Мета і завдання статті полягає в тому щоб здійснити аналіз теоретичних підходів до правового статусу опе-

ративних працівників та надати рекомендації для підвищення ефективності та законності їх діяльності в рамках національного правопорядку.

Огляд останніх досліджень. Вище вказаному питанню увагу приділяли такі науковці, як Вище вказаному питанню увагу приділяли такі науковці, як Бандурка О.М., Білий А.В., Битяк Ю.П., Богініч І.О., Водька М.П., Грохольський В.Л., Дідоренко В.О., Джужа О.М., Долженков О.Ф., Думко А.Ф., Спринцев П.С., Кириченко О.В., Козаченко І.П., Кондратьєв Я.Ю., Користін О.С., Корнієнко М.В., Малюга В.І., Найдьон Ю.О., Никифорчук Д.Й., Саковський А.А., Сервецький І.В., Погорецький М.А., Тацій В.Я., Хмеленко В.В., Чаплинський К.О., Черних С.П., Шапірко П.М., Яровий А.Р. та інші.

Виклад основних положень. Адміністративно-правовий статус осіб, які здійснюють оперативну діяльність, є важливим елементом забезпечення ефективності роботи правоохоронних органів та гарантування правопорядку в державі. Оперативна діяльність включає в себе сукупність заходів, спрямованих на виявлення, попередження,

припинення кримінальних правопорушень, а також забезпечення безпеки громадян. Ця діяльність здійснюється спеціальними підрозділами органів Національної поліції, Служби безпеки України, НАБУ, ДБР та інших правоохоронних структур, які мають визначений правовий статус, повноваження та обов'язки. На сьогодні, серед науковців чітко визначеного сталого поняття визначення адміністративно-правового статусу не існує. Так, наприклад, на думку А. Колодія правовий статус має низку певних ознак: універсальний характер, включає в себе статуси різних суб'єктів правових відносин (держава – суспільство), показує індивідуальні особливості суб'єктів, положення їх у системі взаємовідносин у суспільстві; не може бути реалізований без кореспондованих правами обов'язків та правових гарантій; визначає права та обов'язки індивідів системно, що дозволяє проводити аналіз статусів різних суб'єктів та знаходити нові шляхи вдосконалення [1]. Професор В. Авер'янов адміністративно-правовий статус як установлену законом та іншими нормативно-правовими актами систему прав та обов'язків громадянина, яка реалізується через суспільні відносини у сфері державного управління та забезпечується системою юридичних гарантій на участь в управлінні державними справами і задоволенні публічних та особистих інтересів через діяльність державної влади й органів місцевого самоврядування [2]. Тобто у нашому випадку під адміністративно-правовим статусом осіб, які здійснюють оперативну діяльність, слід розуміти сукупність їх прав, обов'язків, відповідальності, а також гарантій, які визначають рамки і межі діяльності в контексті правової держави. Слід зазначити, що правовий статус осіб, які займаються оперативною діяльністю, передбачає ряд специфічних аспектів, пов'язаних із використанням оперативних-розшукових заходів, збором доказів, а також взаємодією з іншими правоохоронними органами та організаціями. Де особлива увага приділяється питанням балансу між правами громадян, з одного боку, та необхідністю ефективної боротьби з організованою злочинністю, корупцією та іншими загрозами безпеці держави, з іншого боку. В умовах постійних змін у правовому полі, сучасних викликів у сфері безпеки та розвитку нових технологій, що дозволяють злочинцям діяти в Інтернет-просторі та використовувати сучасні технічні засоби.

В умовах воєнного стану оперативна діяльність, потребує особливих заходів для забезпечення безпеки держави та її громадян. Вкрай важливим є питання, коли на підрозділи які здійснюють операційно-розшукову діяльність, окрім основних завдань у запобіганні та протидії кримінальних правопорушень, наприклад, Національної поліції, ще є і додаткові такі як живити всіх можливих заходів для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я; брати участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості; здійснювати у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнними збройними формуваннями тощо[3]. Проте, разом із широкими повноваженнями оперативних підрозділів, повинна бути забезпечена належна правова відповідальність, що дозволить уникнути можливих порушень прав людини та законності. Тобто, операційно-розшукова діяльність потребує високого рівня професіоналізму та моральної відповідальності від осіб, які її здійснюють, окрім того їх діяльність має бути піддана суворому пра-

вовому регулюванню, щоб уникнути зловживань, порушень прав людини та недопущення випадків незаконного втручання у приватне життя громадян. Це ставить перед науковцями та практиками важливі завдання у напрямку удосконалення правового регулювання діяльності оперативних підрозділів, забезпечення належного контролю за їхніми діями, а також розробки механізмів захисту прав та свобод громадян, на яких може впливати така діяльність. Як вважають ряд науковців має бути обґрунтування та розроблення теоретичної концепції єдності оперативної розробки й негласного розслідування, як комплексної системи оперативних-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій [4].

Адміністративно-правовий статус осіб, які здійснюють оперативну діяльність, є важливим елементом функціонування правового механізму забезпечення національної безпеки та правопорядку, але ефективність оперативних-розшукових діяльності, яка має на меті виявлення, попередження та припинення кримінальних правопорушень, значною мірою залежить від чіткого визначення прав та обов'язків осіб, що займаються цією діяльністю. У зв'язку з цим, адміністративно-правовий статус осіб, що здійснюють оперативну діяльність, повинен забезпечувати максимальну прозорість і підзвітність їхніх дій. Це є основою для підтримки довіри громадян до правоохоронної системи та забезпечення правового порядку в країні. Враховуючи, що оперативно-розшукова діяльність часто передбачає втручання в особисте життя громадян (наприклад, прослуховування телефонних розмов або спостереження), дуже важливо, щоб такі заходи здійснювались виключно в межах закону, на підставі судових рішень і під контролем відповідних органів коли необхідно забезпечити безпеку учасників кримінального судочинства.

Для виконання основних завдань повинен бути належний правовий інструментарій для ефективного застосування своїх повноважень. Зокрема, наприклад, це стосується заходів, пов'язаних із проведенням негласними слідчими діями, застосуванням технічних засобів, збором доказів та взаємодією з іншими правоохоронними органами, що потребує не тільки правової регламентації, а й ефективного контролю за їх виконанням. Водночас, оперативні-розшукові заходи не повинні порушувати основоположні права громадян, а їхнє застосування повинно бути пропорційним до завдань, що стоять перед правоохоронними органами. Тобто говорячи за адміністративно-правовий статус його необхідно розглядати як систему визначених нормативно-правовими актами цілей, принципів, завдань, функцій, структурно-організаційних і компетенційних елементів, які в сукупності дають змогу цим суб'єктам здійснювати оперативне реагування на повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, аналіз, планування, контроль та узгодження діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції з питань забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг [5]. В умовах інтеграції України до європейської спільноти, необхідно адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів, що стосуються захисту прав людини та організації діяльності правоохоронних органів, зокрема в контексті кіберзахисту та боротьби з транснаціональною злочинністю.

Крім того, важливим є питання морально-етичних стандартів та професійної підготовки осіб, що займаються оперативною діяльністю. Для забезпечення високого рівня правової культури серед оперативників, необхідно проводити регулярні тренінги, семінари та практичні заняття з юридичних, етичних та тактичних аспектів оперативної роботи, що дозволить мінімізувати ймовірність різного роду зловживань. Не менш важливим є підвищення рівня міжвідомчої координації та співпраці між різними право-

охоронними органами, особливо на міжнародному рівні. Для цього потрібні спеціалізовані платформи для обміну інформацією та досвідом, що дозволить оперативно реагувати на нові загрози та забезпечити високий рівень безпеки.

Висновок. Отже, дослідження адміністративно-правового статусу осіб, які здійснюють оперативну діяльність, має ключове значення для забезпечення належного функціонування правоохоронної системи в Україні. Правильне

визначення прав та обов'язків оперативних працівників, їхня відповідальність, чітке правове регулювання та ефективний контроль за їхньою діяльністю сприятимуть збереженню правопорядку, запобіганню злочинності та забезпеченню безпеки громадян. У результаті впровадження запропонованих рекомендацій можна значно покращити ефективність та законність діяльності оперативних підрозділів, що в свою чергу сприятиме стабільності та розвитку правової держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колодій А. М. Права, свободи і обов'язки громадянина в Україні : підручник. Київ. *Правова єдність*. 2008. 129 с.
2. Авер'янов В. Б. Державне управління: теорія і практика. Навчальний посібник. Київ, 1998. 432 с
3. Про Національну поліцію. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
4. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник /О. О. Подобний. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.
5. Васюк С.В. Адміністративно-правовий статус підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України. Дисертація на здобут. доктора філософії 081 Право. Львів. 2022. 216 с.